

Duration: 3 Hours

Marks 100

N.B. 1) All questions are compulsory.

2) Figures to the right indicate full marks.

3) Provide Statistical data and diagrams wherever necessary.

Q1. Answer any TWO of the following

20

- Explain the Nature and Scope of Rural Development?
- What are the objectives of rural development?
- Write the problems of Rural Development in India?

Q2. Answer any TWO of the following.

20

- Explain in detail Gandhian concept of Rural Development.?
- Evaluate the Community Development programme of rural Development?
- Explain how it will be the Economic Development with social justice approach to rural development?

Q3. Answer any TWO of the following.

20

- Write in detail what is the contribution of livestock in the Indian economy?
- Explain the importance of dairy farming in India?
- Discuss various examples of appropriate technology which is used in rural development?

Q4 Answer any TWO of the following.

20

- Explain different rural development programmes in india?
- Explain Deendayal Antyodaya Yojana – National Rural Livelihood Mission (DAY-NRLM) in detail?
- Elaborate National Social Assistance Program.

Q5. (A) Attempt any TWO of the following.

20

- Objectives of the rural economy.
- Participatory Approach to Rural Development.
- Functions Of KVIC
- Advantages of Self Help Group.

OR

46298

Page 1 of 8

Q.5. B Answer the Multiple-Choice Question (MCQs) by choosing the correct option given below. **20**

1) Rural development is _____ in nature.

- a) multi challenge
- b) multi -disciplinary
- c) multi acceptance
- d) none of them

2) Development of socio economic _____ will support economic development :-

- a) Technology
- b) Education
- c) Infrastructure
- d) none of them

3) Target approach is meant for _____

- a) social and economic life.
- b) improvement development
- c) work in process
- d) none of them

4) Sectoral approach aimed in :-

- a) individual sector
- b) infrastructural Planning
- c) Educational strategy
- d) development planning scientific

5) Which of the following accounts for the largest share in the livestock sector of India?

- a) Poultry
- b) Cattle
- c) Goats
- d) Ponies and mules

6) Dairy development in India has played a major role in increasing milk production and ushering into :-

- a) White Revolution
- b) Blue Revolution
- c) Green Revolution
- d) Yellow Revolution mind in tropical countries.

7) The broad objectives of KVIC encompassing self-reliance and sustainability are:-

- a) Building National Information Network.
- b) To produce more Cotton.
- c) To promote the promotion and sale of Khadi articles
- d) Targeting only the Domestic market.

8) When was the MGNREGA scheme officially launched?

- a) 2nd Feb. 2006
- b) 3rd Mar. 2007
- c) 2nd Feb. 2009
- d) 1st Jan. 2011

9) _____ is a App for Rural Development:

- a) IFFCO Kisan Sanchar Ltd (IKSL)
- b) Fisher Friend
- c) mKisan
- d) Gram Samvad

10) Which of the following is NOT considered as a village industry?

- a) Beekeeping
- b) Fertilizers
- c) Palmgur
- d) Coir

11) national economy as well as the socio economic growth of rural India is backed by :-

- a) Monopoly sector
- b) Industrial sector
- c) The livestock sector
- d) Service sector

12) One of the major Challenges faced by the livestock sector :-

- a) Not Improving the productivity of farm animal productivity
- b) livestock health and lowers
- c) No Market for Livestock.
- d) generate income and employment

13) Dairy development is :-

- a) A sustainable, equitable and powerful tool for achieving economic growth, food security and poverty reduction.
- b) A sustainable, equitable and powerful tool for achieving economic growth by Industrialisation.
- c) To protect and safeguard the Animals
- d) To protect the environment and aid agriculture.

14) The broad objectives of KVIC encompassing self-reliance and sustainability are:-

- a) Building National Information Network.
- b) To produce more Cotton.
- c) To promote the promotion and sale of Khadi articles.
- d) Targeting only the Domestic market.

15) Challenges Faced By the Indian Dairy Sector :-

- a) Does not provide financial stability. feed/fodder.
- b) Hygiene Conditions & Shortage of
- c) No scope for dairy products.
- d) Lack of variation in dairy products.

16) Government initiatives to support social forestry like:-

- a) Swach Bharat Abhyan
- b) Pradhan Mantri Awas Yojna.
- c) Stand Up India Scheme
- d) Awareness campaigns like Van Mahotsava, environment day, wildlife week.

17) When was the MGNREGA scheme officially launched?

- a) 2nd Feb. 2006
- b) 3rd Mar. 2007
- c) 2nd Feb. 2009
- d) 1st Jan. 2011

18) PURA is the mission to _____

- a) Self sustainable growth
- b) Bridge the rural urban divide
- c) Reduce migration from rural to urban areas
- d) All of the above

19) Which of these programs were initiated by the Government of India for rural development?

- a) National Rural Livelihood Mission
- b) Mahatma Gandhi National Rural Employment Guarantee Act (MGNREGA)
- c) Pradhan Mantri Gram Sadak Yojna
- d) All of the above

20) The Microcredit Program is defined as _____.

- a) Credit provision made by self-help groups to their members
- b) Credit provision made by small farmers
- c) Credit provision made by large farmers
- d) None of the above

वेळ: ३ तास

गुण: १००

सूचना:- १) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.

२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.

३) आवश्यक तेथे सांख्यिकीय माहिती द्या आणि आकृती काढा.

Q1. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या

20

- ग्रामीण विकासाचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा?
- ग्रामीण विकासाची उद्दिष्टे काय आहेत?
- भारतातील ग्रामीण विकासाच्या समस्या लिहा?

Q2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या.

20

- ग्रामीण विकासाची गांधीवादी संकल्पना तपशीलवार स्पष्ट करा?
- ग्रामीण भागातील समुदाय विकास कार्यक्रमाचे मूल्यमापन करा?
- ग्रामीण विकासासाठी सामाजिक न्यायाच्या दृष्टिकोनासह आर्थिक विकास कसा असेल ते स्पष्ट करा?

Q3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या.

20

- भारतीय अर्थव्यवस्थेत पशुधनाचे योगदान काय आहे ते तपशीलवार लिहा?
- भारतातील दुग्धव्यवसायाचे महत्त्व स्पष्ट करा?
- ग्रामीण विकास मध्ये वापरल्या जाणाऱ्या योग्य तंत्रज्ञानाच्या विविध उदाहरणांवर चर्चा करा?

Q4. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या.

20

- भारतातील विविध ग्रामीण विकास कार्यक्रमांचे स्पष्टीकरण द्या?
- दीनदयाल अंत्योदय योजना – राष्ट्रीय ग्रामीण उपजीविका मिशन (DAY-NRLM) तपशीलवार स्पष्ट करा.
- राष्ट्रीय सामाजिक सहाय्य कार्यक्रम विस्तृतपणे लिहा.

Q.5 (A) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा .

20

- ग्रामीण अर्थव्यवस्थेची उद्दिष्टे.
- ग्रामीण विकासासाठी सहभागात्मक दृष्टीकोन.
- KVIC ची कार्ये
- बचत गटाचे फायदे.

किंवा

Q.5. (B) खाली दिलेला योग्य पर्याय निवडून बहु पर्यायी प्रश्नाची (MCQs) उत्तरे द्या.

20

- 1) ग्रामीण विकास हा _____ आहे.
 - a) मल्टी चॅलेंज
 - b) बहु -शिस्तबद्ध
 - c) बहु -स्वीकृती
 - d) त्यापैकी काहीही नाही
- 2) सामाजिक आर्थिक विकास _____ विकासास मदत करेल :-
 - a) तंत्रज्ञान
 - b) शिक्ष
 - c) पायाभूत सुविधा
 - d) त्यापैकी काहीही नाही
- 3) लक्ष्य दृष्टीकोन _____ साठी आहे
 - a) सामाजिक आणि आर्थिक जीवन.
 - b) सुधारणा विकास
 - c) प्रक्रियेत काम करा
 - d) त्यापैकी काहीही नाही
- 4) क्षेत्रीय दृष्टीकोन _____ मध्ये:-
 - a) वैयक्तिक क्षेत्र
 - b) पायाभूत सुविधा नियोजन
 - c) शैक्षणिक रणनीती
 - d) विकास नियोजन वैज्ञानिक
- 5) खालीलपैकी भारतातील पशुधन क्षेत्रात सर्वात मोठा वाटा कशाचा आहे:-
 - a) पोल्ट्री
 - b) गुरेढोरे
 - c) बकरी
 - d) पोनी आणि खेचरे
- 6) भारतातील दुग्धव्यवसाय विकासाने दुग्धोत्पादन वाढविण्यात आणि पुढील गोष्टींमध्ये वाढ करण्यात मोठी भूमिका बजावली आहे:-
 - a) श्वेतक्रांती
 - b) निळी क्रांती
 - c) हरित क्रांती
 - d) उष्णकटिबंधीय देशांमध्ये पिवळी क्रांती मन.
- 7) KVIC ची व्यापक उद्दिष्टे ज्यामध्ये स्वावलंबन आणि टिकारूपणा समाविष्ट आहे:-
 - a) राष्ट्रीय माहिती नेटवर्क तयार करणे.
 - b) अधिक कापूस उत्पादन करणे.
 - c) खादीच्या वस्तूंच्या जाहिराती आणि विक्रीला प्रोत्साहन देणे.
 - d) केवळ देशांतर्गत बाजारपेठेला लक्ष्य करणे.
- 8) मनरेगा योजना अधिकृतपणे कधी सुरू झाली?
 - a) 2 फेब्रुवारी 2006
 - b) 3 मार्च 2007
 - c) 2 फेब्रुवारी. 2009
 - d) 1 जाने. 2011

- 9) _____ हे ग्रामीण विकासासाठीचे ॲप आहे:
- a) IFFCO किसान संचार लिमिटेड (IKSL) b) मच्छीमार मित्र
c) Mkisan d) हरभरा समवद
- 10) खालीलपैकी कोणता ग्रामोद्योग मानला जात नाही?
- a) मधमाश्या पाळणारे b) खते
c) पामगुर d) कॉयर
- 11) राष्ट्रीय अर्थव्यवस्था तसेच ग्रामीण भारताच्या सामाजिक आर्थिक वाढीला पाठबळ दिले जाते:-
- a) मत्तेदारी क्षेत्र b) औद्योगिक क्षेत्र
c) पशुधन क्षेत्र d) सेवा क्षेत्र
- 12) पशुधन क्षेत्रासमोरील प्रमुख आव्हानांपैकी एक :-
- a) शेतातील जनावरांची उत्पादकता सुधारत नाही b) पशुधन आरोग्य आणि उत्पादकता कमी करते
c) पशुधनासाठी बाजारपेठ नाही. d) उत्पन्न आणि रोजगार निर्माण करणे
- 13) दुग्धव्यवसाय विकास आहे:-
- a) आर्थिक वाढ, अन्न सुरक्षा आणि गरिबी कमी करण्यासाठी एक शाश्वत, न्याय्य आणि शक्तिशाली साधन.
b) औद्योगीकरणाद्वारे आर्थिक विकास साधण्यासाठी एक शाश्वत, न्याय्य आणि शक्तिशाली साधन.
c) प्राण्यांचे संरक्षण आणि संरक्षण करणे
d) पर्यावरणाचे रक्षण करणे आणि शेतीला मदत करणे.
- 14) KVIC ची व्यापक उद्दिष्टे ज्यामध्ये स्वावलंबन आणि टिकारूपणा समाविष्ट आहे:-
- a) राष्ट्रीय माहिती नेटवर्क तयार करणे.
b) अधिक कापूस उत्पादन करणे.
c) खादी वस्तूंच्या जाहिराती आणि विक्रीला प्रोत्साहन देण्यासाठी.
d) केवळ देशांतर्गत बाजारपेठेला लक्ष्य करणे.
- 15) भारतीय डेअरी क्षेत्रासमोरील आव्हाने:-
- a) आर्थिक स्थिरता प्रदान करत नाही. b) स्वच्छतेच्या परिस्थिती आणि चारा/चान्याची कमतरता.
c) दुग्धजन्य पदार्थांना वाव नाही. d) दुग्धजन्य पदार्थांमध्ये फरक नसणे.

16) सामाजिक वनीकरणासाठी सरकारी उपक्रम जसे की:-

- a) स्वच्छ भारत अभियान
- b) प्रधानमंत्री आवास योजना.
- c) स्टँड अप इंडिया योजना
- d) वनमहोत्सव, पर्यावरण दिन, वन्यजीव सप्ताह यांसारख्या जनजागृती मोहिमा.

17) मनरेगा योजना अधिकृतपणे कधी सुरू झाली?

- a) 2 फेब्रुवारी. 2006
- b) 3 मार्च. 2007
- c) 2 फेब्रुवारी. 2009
- d) 1 जाने. 2011

18) PURA हे _____ चे ध्येय आहे

- a) स्वतः ची शाश्वत वाढ
- b) ग्रामीण शहरी विभाजन पुल
- c) ग्रामीण भागातून शहरी भागात होणारे स्थलांतर कमी करा
- d) वरील सर्व

19) भारत सरकारने ग्रामीण विकासासाठी यापैकी कोणते कार्यक्रम सुरू केले?

- a) राष्ट्रीय ग्रामीण उपजीविका अभियान
- b) महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी कायदा (MGNREGA)
- c) प्रधानमंत्री ग्राम सडक योजन
- d) वरील सर्व

20) मायक्रोक्रेडिट प्रोग्रामची व्याख्या _____ अशी केली जाते.

- a) स्वयं-मदत गटांनी त्यांच्या सदस्यांना क्रेडिटची तरतूद केली आहे
- b) लहान शेतकऱ्यांनी केलेली कर्ज तरतूद
- c) मोठ्या शेतकऱ्यांनी केलेली कर्ज तरतूद
- d) वरीलपैकी काहीही नाही
